

APSTIPRINU:

Kultūras ministre D.Melbārde

2017.gada 29.augustā

VALSTS
KULTŪRAS PIEMINEKĻU AIZSARDZĪBAS INSPEKCIJAS
DARBĪBAS STRATĒGIJA
2017.- 2019. GADAM

VALSTS KULTŪRAS PIEMINEKĻU AIZSARDZĪBAS INSPEKCIJA

Rīga 2017

Satura rādītājs

1.	Ievads, mērķis un prioritātes	3.
2.	Darbības virzieni, rezultāti, uzdevumi	4.
3.	Inspekcijas struktūra	19.
4.	Inspekcijas pakalpojumi	20.
5.	Inspekcijas darbu veicinošie un kavējošie apstākļi	21.
6.	Finansiālie priekšnosacījumi	23.
7.	Plānotās izmaiņas administratīvajā darbā	24.

Kultūras mantojums sastāv no uzkrātu resursu kopuma, kas saņemts mantojumā no pagātnes un kas neatkarīgi no piederības gan atsevišķa indivīda, gan sabiedrības uztverē tiek uzskatīts par vērtību, zināšanu un tradīciju atspoguļojumu un izpausmi. Kultūras mantojums ietver mākslinieku, arhitektu, mūziķu, rakstnieku un zinātnieku darbus, cilvēces gara izpausmi un vērtību sistēmu, kas dzīvei piešķir jēgu. Tas ietver arī plašāka mēroga vidi, kas laika gaitā izveidojusies cilvēku un vietu mijiedarbībā. Kultūras mantojumam ir simboliska, estētiska, vēsturiska, sociāla un garīga vērtība. Kultūras mantojuma nozīmīgākā un vistiešāk uztveramā daļa ir kultūras pieminekļi.

Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas darba mērķis ir saglabāt kultūras mantojumu kā cilvēka dzīves kvalitātes nozīmīgu faktoru, to apzinot, aizsargājot, iekļaujot mūsdienu dzīves aprītē un veicinot tā novērtēšanu sabiedrībā.

1. IEVADS, MĒRĶIS UN PRIORITĀTES

Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas (turpmāk tekstā Inspekcija) attīstības stratēģija izstrādāta, pamatojoties uz Kultūras pieminekļu aizsardzības nozares stratēģiju 2014. – 2020. gadam, kas apstiprināta Kultūras ministrijā 2015. gada 20. novembrī un Latvijas Republikas Kultūras ministrijas darbības stratēģiju, kas apstiprināta 2017. gada 27. jūnijā.

1.1. Inspekcijas darbības pilnvarojums

Latvijas Republikā valsts pārvaldi kultūras pieminekļu aizsardzībā un izmantošanā nodrošina Ministru kabinets un to īsteno Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, kas atrodas kultūras ministra padotībā.

Inspekcija ir izveidota Latvijas neatkarības atmodas laikā, pamatojoties uz Latvijas PSR Valsts Kultūras komitejas 1988. gada 30. septembra 440. pavēli un darbību uzsāka 1988. gada 1. oktobrī

Inspekcija darbojas, pamatojoties uz Latvijas Republikas likumu "Par kultūras pieminekļu aizsardzību", Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas Nolikumu (MK 2004.11.09. noteikumi Nr. 916), kā arī septiņām starptautiskām konvencijām, 15 likumiem, 21 Ministru kabineta noteikumiem, trīs Augstākās Padomes lēmumiem un trīs Ministru Kabineta rīkojumiem, kas tieši skar kultūras mantojuma saglabāšanas darbu, kā arī citiem vispārīgiem normatīviem aktiem – vairāk nekā 70 starptautiskām hartām, deklarācijām, rezolūcijām, rekomendācijām un citiem starptautiskiem dokumentiem.

Inspekcijas, tāpat kā citu Eiropas valstu nacionālo kultūras mantojuma institūciju uzdevums, ir sekot, lai kultūras mantojums tiktu saglabāts nākamajām paaudzēm, pietiekami apzināts un kopts.

Balstoties uz Ministru kabineta 2004. gada 9. novembra noteikumu Nr. 916 „Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības nolikums” 2., 3., 4., un 5. punktu, Inspekcija īsteno valsts pārvaldi kultūras pieminekļu aizsardzībā un pārzina kultūras pieminekļus valsts teritorijā.

1.2. Inspekcijas darbības stratēģijas mērķis

Veidot un attīstīt sabiedrībai ērtu un profesionālu kultūras mantojuma aizsardzības sistēmu, kas saskaņā ar starptautiski atzītiem principiem palīdz kultūras pieminekļu saimniekiem un lietotājiem kvalitatīvi saglabāt vērtības un novērš kultūrvēsturisko vērtību degradējošas aktivitātes, nodrošinot, ka Latvijas kultūrvēsturiskās vides vērtības ir vietējās sabiedrības izprasta, novērtēta un aizsargāta kvalitatīvas dzīves telpas sastāvdaļa, kas palīdz radīt noturīgu izaugsmi.

1.3. Inspekcijas īstenotie darbības virzieni

1. Kultūras vērtību apzināšana un uzskaitē;
2. Informācijas komplektēšana par kultūras pieminekļiem;
3. Kultūras pieminekļu saglabātības stāvokļa un izmaiņu kontrole;
4. Konsultāciju sniegšana kultūras pieminekļu saimniekiem;
5. Kultūras mantojuma popularizēšana;
6. Kultūras pieminekļu neatliekamam izpētes, konservācijas un restaurācijas pasākumu finansēšana;
7. Mākslas un antikvāro priekšmetu aprites kontrole.

Inspekcija atbilstoši savai kompetencei:

- piedalās arī zinātniskajos pētījumos, kas saistīti ar kultūras mantojuma saglabāšanu;
- piedalās normatīvo aktu projektu izstrādē un politikas plānošanas dokumentu sagatavošanā, kā arī sniedz atzinumus par citu institūciju izstrādātajiem normatīvo aktu projektiem;
- piedalās starptautisko līgumu sagatavošanā un izpildē.

1.4. Inspekcijas prioritātes

1. Efektīva nozares pārraudzība, vērtību apzināšana, uzskaitē un aizsargājamo objektu saglabātības stāvokļa izmaiņu kontrole.
2. Materiālā kultūras mantojuma pēc iespējas lielāka oriģinālās substances, autentiskuma un kultūrvēsturisko vērtību kopuma radītās noskaņas saglabāšana.
3. Kultūrvēsturiskās vides kvalitāte. Līdzsvarotas kultūras mantojuma, laikmetīgās arhitektūras un dizaina attiecības.
4. Plaša visu interešu grupu iesaiste, zināšanas, izpratne un sadarbība.
5. Ērta un pieejama informācijas sistēma.

2. DARBĪBAS VIRZIENI, REZULTĀTI UN UZDEVUMI

Kultūras mantojums ir vērtība sabiedrībai, tā efektīvu saglabāšanu var nodrošināt tikai sabiedrības iesaiste, uz zināšanām balstīta izpratne, ieinteresētība un līdzdalība. Inspekcija pēdējo desmit gadu laikā ir darbojusies, par prioritāti izvirzot kvalitatīvas cilvēka dzīves telpas veidošanu,

kultūrvēsturisku vērtību praktisku saglabāšanu, pakalpojumu kvalitāti un tiesiskumu. Balstoties uz to, Inspekcija ir izvēlējusies stratēģiskos darbības virzienus.

1. DARBĪBAS VIRZIENS

Kultūras vērtību apzināšana un uzskaitē

Esošās situācijas apraksts

Inspekcijas viena no ilgtermiņā nemainīgām funkcijām ir bijusi kultūras vērtību apzināšana, lai vērtīgāko daļu iekļautu valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā. Kultūrvēsturisku objektu apzināšana un iekļaušana valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstos Eiropas praksē ir darbietilpīgs un sarežģīts process, kur lemšanā nav steigas, konsultācijas un sarunas notiek vairāku gadu garumā. Tikai tad, kad iegūta pilnīga pārlicība par objekta vērtību un saglabāšanas iespējām, tiek pieņemts galīgais lēmums. Inspekcijā ir iedibināta skaidra kārtība objektu izvērtēšanai un iekļaušanai valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā. Kultūras pieminekļu uzskaitē gandrīz visās valstīs eksistē atsevišķas neprecizitātes, jo kritēriji nemitīgi papildinās, izpētes paņēmieni mainās un attīstās. Bijušā sociālistiskā bloka valstīs ir papildus problēmas - precīza kartogrāfiskā materiāla trūkums, politiskās nostājas sekas, īpašuma formas maiņa, kas padara precīzu datu pilnīgu nokomplektēšanu pieejamo resursu ietvaros gandrīz par neiespējamu. Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā pirmie un sākotnējie ieraksti ir neprecīzāki, ar mazāku un vispārīgāku izvērtēšanas darbu. Tie laika gaitā tiek precizēti, bet ar laika distanci, necenšoties panākt nosacītu absolūto patiesību vissīkākās detaļās, kur speciālistiem dažkārt ir pamatoti atšķirīgi viedokļi. Pēc Inspekcijas vērtējuma neprecizitātes valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā ir fiksētas ne vairāk kā 1% gadījumu. Izteikti lielākā daļa no neprecizitātēm sarakstā radās zemes īpašumu nesakārtotības, precīza kartogrāfiskā materiāla un pašvaldību veikto adrešu izmaiņu dēļ. Inspekcija laika periodā kopš 1998.gada divas reizes ir veikusi kompleksu ierakstu pārbaudi un salīdzināšanu. Neskatoties uz atsevišķām laika diktētām neprecizitātēm, valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu saraksts ir nopietnākais dokuments, kas ir nodrošinājis un nodrošinās izcilāko kultūrvēsturisko vērtību saglabāšanu nākamajām paaudzēm Latvijā. Saraksta kvalitāte, kas izriet no precizitātes, zinātniski pamatotas analīzes un iespējami objektīviem vispusīgiem vērtējumiem, ir viens no svarīgākajiem priekšnoteikumiem veiksmīgam kultūras pieminekļu aizsardzības darbam. Tajā nekad nebūs iekļautas visas vērtības un tas nekad nebūs tāds, kas ir nemainīgs un pilnīgi gatavs. Laikam ejot, attieksme pret vērtībām mainās, bet izmaiņām jābūt pakāpeniskām, saraksta kvalitāti paaugstinošām, ievērojot pēctecību.

2017. gada 1. jūlijā valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā bija 8947 objekti šādā sadalījumā:

Arhitektūras pieminekļi	3493
Mākslas pieminekļi	2727
Arheoloģijas pieminekļi	2519
Pilsētībūvniecības pieminekļi	46
Industriālie pieminekļi	23
Vēsturiska notikuma vietas	139

Izmaiņas valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā pēdējo septiņu gadu laikā ir kļuvušas aktīvākas, vienlaikus būtiski samazinot izslēgto kultūras pieminekļu skaitu, piemēram 2009. gadā notikušas 47 izmaiņas, no valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu saraksta izslēdzot 19 objektus, savukārt, 2016. gadā notikušas 72 izmaiņas, no valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu saraksta izslēdzot 4 objektus.

Darbības virziena mērķis

Veikt izmaiņas un precizējumus valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā, novēršot neprecizitātes, pēc iespējas samazinot teritoriju apgrūtinājumu apjomu, koriģējot kultūras pieminekļu aizsardzības zonas, uzsākot mazāk vērtīgā arhitektūras mantojuma statusa pārskatīšanu, vietās kur saglabāšanu iespējams nodrošināt ar citiem līdzekļiem. Pievērst lielāku uzmanību ar Latvijas kā nacionālas valsts izveidošanu un attīstību saistītām kultūras vērtībām, kā arī izcilām mūsdienās radītām kultūrvēsturiskām vērtībām.

Darbības virziena rezultāti

Rezultāta formulējums	Rezultatīvais rādītājs	Rezultatīvā rādītāja skaitliskās vērtības			
		2016	2017	2018	2019
Precizēts valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu saraksts, kurā visi kultūras	Grozījumu skaits valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu	72	75	80	85

pieminekļi ir pietiekami pamatoti un skaidri.	sarakstā				
Samazināta apgrūtināto teritoriju platība.	Platību samazinājums procentuāli	-	3%	5%	7%
Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā iekļauti objekti, kas saistīti ar Latvijas kā nacionālas valsts izveidošanu un attīstību.	Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā iekļauti objekti	-	2	10	3
Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā iekļautas mūsdienās radītas kultūrvēsturiskas vērtības.	Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā iekļauti objekti	-	-	3	2
<p><i>Uzdevumi darbības virziena īstenošanai</i></p> <p>Veikt normatīvo aktu izmaiņas, lai vienkāršotā procedūrā varētu precizēt kultūras pieminekļu teritoriju robežas un samazināt aizsardzības zonas.</p>					
<p><i>Iesaistītās iestādes</i></p> <p>Inspekcija, Kultūras ministrija, Ministru kabinets, Saeima.</p>					

2. DARBĪBAS VIRZIENS

Informācijas komplektēšana par kultūras pieminekļiem

Esošās situācijas apraksts

Inspekcija ir uzkrājusi lielu informācijas apjomu par valsts aizsargājamiem kultūras pieminekļiem un kultūrvēsturiski vērtīgiem objektiem, kas sastāv no vēsturiskiem fotomateriāliem, aprakstiem, uzmērījumiem, zīmējumiem, būvprojektiem u.c. Šī informācija nepieciešama kultūras pieminekļu izpētes procesā, konservācijā un restaurācijā, kā arī kvalitatīvu lēmumu pieņemšanai. Vēsturiskie materiāli nav digitalizēti, līdz ar to ir apgrūtināta to ērta izmantošana, kā arī par daudziem kultūras pieminekļiem trūkst padziļinātas izpētes un fiksācijas materiāli.

Inspekcija jau vairākus gadus ir realizējusi kultūras pieminekļu 3D uzmērīšanu un izpēti, kā arī veikusi pasākumus, lai popularizētu mūsdienīgu tehnoloģiju izmantošanu kultūras pieminekļu izpētē. Tāpat Inspekcija kā partneris ir iesaistījies ERAF projektā "Kultūras mantojuma satura digitalizācija (1.kārta)".

Inspekcijas nolūks ir 10 gadu laikā panākt stāvokli, ka par katru valsts aizsargājamo kultūras pieminekli ir pieejama padziļināta, aktualizēta izpētes un fiksācijas informācija, kuras izstrādē pēc iespējas vairāk ir izmantotas modernās tehnoloģijas, kā arī Inspekcijā uzkrātā vispārpieejamā informācija par Latvijas kultūras mantojumu ir plaši pieejama digitālajā vidē.

Darbības virziena mērķis

Par kultūras pieminekļiem nozīmīgākā dokumentācijas daļa pieejama sabiedrības (kultūras pieminekļu saimniekiem, arhitektiem, vēsturniekiem) bezmaksas ērtai lietošanai.

Darbības virziena rezultāti

Rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Rezultatīvā rādītāja skaitliskās vērtības			
		2016	2017	2018	2019
Pieminekļu dokumentācijas centra visvairāk pieprasītā	Digitalizētas vienības (teksta lappuses)	-	132 000	267 000	-

dokumentācijas daļas digitalizācija.					
Ar mūsdienu tehnoloģijām uzmērīti un fiksēti kultūras pieminekļi	Ar mūsdienu tehnoloģijām uzmērīto un fiksēto kultūras pieminekļu skaits	15	20	25	25
leviesta jauna metode un veikta arheoloģijas, vēstures un industriālo kultūras pieminekļu robežu digitalizācija	Arheoloģijas, vēstures un industriālo kultūras pieminekļu skaits, par kuriem sagatavoti precīzi ģeotelpiskie dati	-	800	1200	-
Sabiedrībai pieejama pilnvērtīga informācija tiešsaistē	Kultūras pieminekļu skaits, par kuriem brīvi pieejama informācija tiešsaistē	-	-	1000	1000
<i>Uzdevumi darbības virziena īstenošanai</i>					
Nodrošināt klientiem – kultūras pieminekļu saimniekiem, pieejamu precīzu, izsmeļošu informāciju par kultūras pieminekli. Nodrošināt informācijas ilglaicīgu saglabāšanu.					
6. Iesaistītās iestādes					
Inspekcija, Kultūras ministrija, Latvijas Nacionālā bibliotēka, Kultūras informācijas sistēmu centrs					

3. DARBĪBAS VIRZIENS

Kultūras pieminekļu saglabātības stāvokļa un izmaiņu kontrole

Esošās situācijas apraksts

Izmaiņu kontrole ikdienā nozīmē teritorijas plānojumu, būvprojektu izvērtēšanu, restaurācijas, konservācijas, remonta un citu pārveidošanas darbu atļauju izdošanu, izpētes kontroli, uzturēšanas un pārveidošanas procesa uzraudzību dabā.

Kultūras pieminekļu saglabāšana nav iespējama bez profesionāli izdiskutētu konkrētu prasību un nosacījumu izvirzīšanas, telpiskās vides attīstības sabalansētas plānošanas un vērtību sistemātiskas uzraudzības dabā. Latvijā ir izveidota stabila kultūras pieminekļu saglabātības stāvokļa izmaiņu kontroles sistēma, kas sevī ietver nosacījumu izstrādi teritoriju plānošanas procesā, plānojuma dokumentāciju izvērtēšanu, norādījumu izdošanu katra konkrēta kultūras pieminekļa saglabāšanai, ar kultūras pieminekļu un to apkārtējās vides pārveidošanu saistītu būvprojektu izvērtēšanu, kultūras pieminekļu izpētes uzraudzību, praktisku konservācijas, restaurācijas un citu pārveidošanas darbu uzraudzību, kultūras pieminekļu un to aizsardzības zonu regulāru pārbaudi dabā. Sistēmā ir detalizēti noteiktas visas procedūras, piesaistīti kompetenti speciālisti, ievērots "četrus acu" princips, un viss process tiek dokumentēts. Inspekcija visā savas pastāvēšanas laikā ir nodrošinājusi nepieciešamo konsultāciju sniegšanu kultūras pieminekļu saimniekiem, pašvaldībām, uzņēmējiem, atjaunošanas praktiskā darba veicējiem. Ņemot vērā, ka kultūras pieminekļa statuss tā īpašniekam visas sabiedrības interesēs rada noteiktu apgrūtinājumu, Inspekcijas sniegtie pakalpojumi ir bezmaksas. Diemžēl salīdzinoši lielais kultūras pieminekļu skaits, plašās aizsargājamās teritorijas un samazinātais kultūras pieminekļu izmaiņu kontrolē strādājošo speciālistu skaits ir radījis situāciju, ka kultūras pieminekļu izmaiņu kontrole nedarbojas visaptveroši un pilnīgi, vienlaikus tomēr nodrošinot būtiskākā un nozīmīgākā darba izpildi.

Darbības virziena mērķis:

Kultūras pieminekļu aizsardzības darba pārkārtošana, vairāk uzticoties kultūras pieminekļu saimniekiem. Klientiem ērtu, mūsdienu tehnoloģijām atbilstošu procedūru ieviešana kultūras mantojuma saglabāšanā. Apziņas, ka ekonomiski izdevīgāk ir pieminekli saglabāt nevis postīt, radīšana.

Darbības virziena rezultāti:

Rezultāta
formulējums

Rezultatīvais
rādītājs

Rezultatīvā rādītāja skaitliskās
vērtības

		2016	2017	2018	2019
Vienkāršotas procedūras un samazināts administratīvais slogs kultūras pieminekļu īpašniekiem.	Izsniegto kultūras pieminekļu atjaunošanas un pārveidošanas atļauju skaits	1885	1900	1500	1500
	Apsekoto kultūras pieminekļu skaits	3121	4000	4200	4500
	Pilnveidoto pakalpojumu skaits	1	2	3	-
	Ieviesto un pilnveidoto Elektronisko pakalpojumu skaits		4	6	5
<p><i>Uzdevumi darbības virziena īstenošanai</i></p> <p>Veikt ārējo un iekšējo normatīvo aktu izmaiņas, lai vienkāršotu birokrātiskās procedūras.</p>					
<p><i>Iesaistītās iestādes</i></p> <p>Inspekcija, Kultūras ministrija, Ministru kabinets, Saeima.</p>					

4. DARBĪBAS VIRZIENS

Konsultāciju sniegšana kultūras pieminekļu saimniekiem

Esošās situācijas apraksts

Inspekcija jau kopš tās izveidošanas ir veltījusi lielu uzmanību konsultāciju sniegšanai kultūras pieminekļu saimniekiem, tomēr sniegto padomu apjoms ir nepietiekošs kvalitatīvas telpiskās vides nodrošināšanā. Joprojām vērojama saimnieciskā darbība kultūras pieminekļos un to aizsardzības zonās, kas degradē gadsimtiem uzkrātās kultūras vērtības. Bieži kultūras pieminekļu īpašniekiem nav izpratne par Eiropā atzītām vērtību saglabāšanas metodēm, lietojamiem materiāliem un atzītiem telpiskās vides attīstības risinājumiem.

Ņemot vērā Inspekcijas ieceri būtiski samazināt birokrātisko slogu kultūras pieminekļu īpašniekiem, nepieciešams īpašu uzmanību pievērst tieši atbalsta sniegšanai - augsta līmeņa, profesionālu ekspertu konsultāciju pieejamībai.

Darbības virziena mērķis

Panākt kultūrvēsturisko vērtību labāku izpratni un kvalitatīvāku saglabāšanas darbu Latvijā, autentiskuma principu ievērošanu. Inspekcijas darbu koncentrēt nozīmīgākā mantojuma saglabāšanā un profesionālā konsultēšanā. Inspekciju veidot par kultūras pieminekļu aizsardzības nozares kompetenču centru.

Darbības virziena rezultāti

Rezultāta formulējums	Rezultatīvais rādītājs	Rezultatīvā rādītāja skaitliskās vērtības			
		2016	2017	2018	2019
Iniciatīvas "Konsultē vispirms" ieviešana.	Inspekcijas sniegto konsultāciju skaits	3000	3500	4000	4500
Sagatavotas kultūras mantojuma saglabāšanas,	Rekomendāciju skaits	3	3	3	3

uzraudzības un atjaunošanas vadlīnijas un rekomendācijas					
<i>Uzdevumi darbības virziena īstenošanai</i>					
Pilnveidot nozīmīgu konsultāciju uzskaiti. Izveidot Inspekcijas ekspertu paneli (padomi), izvirzot augstākas prasības (pieredze un zināšanas) VKPAI speciālistu un ekspertu statusam.					
<i>Iesaistītās iestādes</i>					
Inspekcija, profesionālās sabiedriskās organizācijas, Kultūras ministrija					

5. DARBĪBAS VIRZIENS

Kultūras mantojuma popularizēšana

Esošās situācijas apraksts

Kultūras mantojums ir vērtība sabiedrībai, ikvienam ir tiesības gūt labumu no kultūras mantojuma un dot ieguldījumu tā bagātināšanā. Starptautiskā līmenī arvien plašāk tiek atzīts, ka kultūras mantojuma saglabāšanas koncepcijas centrā jābūt cilvēkam un cilvēciskajām vērtībām, tāpēc pastiprinās vajadzība sekmēt plašu piekļuvi kultūras mantojumam. Šādu piekļuvi var panākt, ar dažādām metodēm vērstoties pie dažādām auditorijām.

Inspekcija kopš 1995.gada ir pievērsusies kultūras mantojuma popularizācijai, organizētas Eiropas kultūras mantojuma dienas, starptautiskas konferences, diskusijas, pasākumi bērniem un jauniešiem, dažādām interešu grupām, popularizācijai veltīti speciāli izdevumi u. c. aktivitātes.

Inspekcijai ir izveidojusies laba sadarbība ar augstākajām mācību iestādēm, tā radot iespēju iegūt papildus informāciju par kultūras mantojuma saglabāšanas praktiskajiem un teorētiskajiem aspektiem.

Izvērtējot kultūras pieminekļu saimniekiem un nozares attīstībai kopumā nepieciešamās zināšanas, Inspekcija ir definējusi šādas zinātnisko pētījumu prioritātes tuvākajiem gadiem: materiālā kultūras mantojuma apzināšana un vēstures izpēte, jauni kultūras mantojuma veidi, mūsdienu tehnoloģiju izmantošana kultūras mantojuma uzturēšanā un atjaunošanā, kultūras

mantojuma aizsardzības sistēmu attīstība, kultūras priekšmetu aprīte, kultūras mantojuma speciālistu kvalifikācijas sistēmas, neinvazīvas kultūras mantojuma izpētes metodes.

Nepietiekamā speciālistu skaita un finanšu resursu dēļ popularizācijas iespējas un atdeve vēl pilnvērtīgi nav izmantotas. Tāpēc sabiedrības iesaiste praktiskā kultūras vērtību saglabāšanas darbā nav tadā efektivitātes pakāpē, kā citās, Eiropas attīstītākās valstīs.

Eiropas kultūras mantojuma gads 2018.gadā paredzēts kā efektīvs līdzeklis, ar ko uzlabot sabiedrības informētību, izplatīt informāciju par labu praksi, veicināt politiskas diskusijas, pētniecību un inovāciju. Latvijas valsts Simtgades svinības un Eiropas Kultūras mantojuma gads pavērs iespējas, plašāk vairojot izpratni par pagātņi, labāk izprast tagadni.

Darbības virziena mērķis:

Panākt sabiedrības izpratni un plašu iesaisti kultūras vērtību saglabāšanā un aizsardzībā.

Darbības virziena rezultāti:

Rezultāta formulējums	Rezultatīvais rādītājs	Rezultatīvā rādītāja skaitliskās vērtības			
		2016	2017	2018	2019
Sabiedrības plašāka iesaiste Eiropas Kultūras mantojuma dienu norisē.	Mantojuma dienās iesaistīto objektu skaits	57	62	100	100
Sabiedrības plašāka iesaiste nozīmīgu lēmumu pieņemšanā.	Inspekcijas organizēto diskusiju skaits	5	5	7	7
Saņķotas kultūras mantojuma klases	Saņķoto nodarbību skaits	-	-	9	9

Uzdevumi darbības virziena īstenošanai:

Organizēt dažādus - tradicionālus un netradicionālus, pasākumus sabiedrības lielākai informētībai par kultūras pieminekļu aizsardzības darba aktualitātēm. Organizēt informācijas un praktiskās iesaistes kampaņas. Nodrošināt pieminekļu aizsardzības nozares līdzdalību Latvijas valsts simtgades svinībās, kā arī Latvijas līdzdalību Eiropas kultūras mantojuma gada norisē. Piedalīties projektā "Latvijas skolas soma". Veicināt zinātnisko pētījumu veikšanu materiālā kultūras mantojuma nozarē.

6. Iesaistītās iestādes

Inspekcija, Kultūras ministrija, kultūras pieminekļu saimnieki, profesionālās sabiedriskās organizācijas, sabiedrības interešu grupas, izglītības iestādes.

6. DARBĪBAS VIRZIENS

Izpētes, restaurācijas, popularizācijas pasākumu finansēšana

Esošās situācijas apraksts:

Inspekcija vairāk kā divdesmit gadus administrē Kultūras pieminekļu izpētes un glābšanas programmu, iedibinot kārtību, kurai kultūras pieminekļu saimnieki uzticas. Problēmas ir izraisījis nepietiekamais finansējuma apjoms, kontrolējošo dienestu neizpratne par mantojuma nozares specifiku, starptautiskajām saistībām un reālo situāciju Latvijā, kā arī kultūras pieminekļu apsaimniekotāju nepietiekamās finansiālās iespējas, kas neļauj veikt restaurācijas darbus pietiekami kvalitatīvā un profesionālā līmenī.

2016.gadā Inspekcija ir saņēmusi finansējuma pieprasījumus kultūras pieminekļu izpētei, glābšana un restaurācijai kopumā par 3 438 100 euro. Finansiālo atbalstu nepieciešamajiem darbiem bija iespējams sniegt vien nelielai, neatliekamākajai daļai no pieprasītā – 856 386 euro apmērā. Turklāt ir atzīta nepieciešamība radīt stabilu sakrālā mantojuma valsts finansiālā atbalsta sistēmu, lai nodrošinātu nozīmīgākā sakrālā mantojuma saglabāšanu nākamajām paaudzēm.

Vienlaikus jāatzīst, ka Kultūras pieminekļu izpētes, glābšanas un restarācijas programmas ietvaros ar nelielu finansējumu ilgākā laika posmā pakāpeniski ir paveikti augstas kvalitātes atjaunošanas darbi, no bojāejas pasargājot nozīmīgas nacionālas kultūras vērtības. Neliela, bet pietiekama valsts budžeta finansējuma piešķiršana bieži rada sniega bumbas efektu, paverot kultūras pieminekļu saimniekiem arī citas finansējuma iegūšanas

iespējas.

Inspekcija ir aktīvi iesaistījusies starptautisko finanšu instrumentu ieviešanā – programmu nosacījumu gatavošanā, pieteikumu izvērtēšanā, kā arī pastiprinātā uzraudzības darbā, cenšoties panākt, lai starptautiskais finansējums tiktu izlietots augstas kvalitātes paraugrestaurācijai. Vērā ņemami ir EEZ/Norvēģijas finanšu instrumenta programmas “Kultūras mantojums” sasniegtie rezultāti, kas panākti ciešā programmas administrētāja, Inspekcijas, kultūras pieminekļu īpašnieku, projektētētāju un darbu veicēju sadarbībā.

Darbības virziena mērķis:

Valsts un starptautisko finansiālo atbalsta programmu attīstīšana kultūras pieminekļu izpētē, restaurācijā un popularizācijā ar mērķi provocēt apjomīgāka privātā finansējuma piesaisti. Atbalsta sniegšana nozares attīstību veicinošiem pasākumiem un plašam objektu atjaunošanas pasākumu skaitam visā Latvijā.

Darbības virziena rezultāti:

Rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Rezultatīvā rādītāja skaitliskās vērtības			
		2016	2017	2018	2019
Plaša, nelielu apjomu finansiāla atbalsta sniegšana kultūras pieminekļu neatliekamām glābšanas pasākumiem, no tiem ar paraugrestaurācijas un apmācības nozīmi 25%	Finansiāli atbalstīto objektu skaits katru gadu	122	75	100	100
Atsevišķas atbalsta programmas izveide sakrālajam mantojumam.	Sakrālās celtnes kuru atjaunošanai piešķirts īpašs valsts budžeta	-	-	5	10

	finansējums				
Skaidra, efektīva un pārskatāma kultūras pieminekļu atjaunošanai atvēlētā starptautiskā finansējuma sadale, ievērojot starptautiski atzītus restaurācijas principus.	Objektu skaits, kam izvērtēta atjaunošanas dokumentācija, nodrošināts pastiprināts darbu izpildes uzraudzības darbs, katru objektu apsekojot ne retāk kā vienu reizi trīs mēnešos aktīva atjaunošanas darba procesā.	12	35	35	35
<i>Uzdevumi darbības virziena īstenošanai</i>					
Sagatavot un pieņemt sakrālā mantojuma likumu. Veikt esošā regulējuma precizēšanu, lai skaidrāk tiktu atbalstīta arī kultūras mantojuma popularizācija, amatu apmācība un starptautiskā sadarbība					
Iesaistītās iestādes					
Inspekcija, Kultūras ministrija, Ministru kabinets, Saeima.					

7. DARBĪBAS VIRZIENS

Mākslas un antikvāro priekšmetu aprites kontrole

Esošās situācijas apraksts

Pasaulē arvien vairāk tiek pievērsta uzmanība mākslas un antikvāro priekšmetu (kultūras priekšmetu) nelegālai apritei. Arī Latvijā ir vērojams vērtību apdraudējums, īpaši ko izraisa mūsdienu tehnoloģiju lietošana arheoloģisko senlietu nelikumīgos izrakumos. Latvijā darbojas mākslas un antikvāro priekšmetu izvešanas un ieviešanas kontroles sistēma, kā arī ir noteikta nelikumīgi izvesto kultūras priekšmetu atgriešanas procedūra, bet būtu uzlabojams darbs kultūras vērtību nelikumīgas pārvietošanas

novēšanas jomā. Kā arī mākslas un antikvāro priekšmetu aprites uzraudzībā. Latvija administratīvās kapacitātes un finansējuma nepietiekamības dēļ vēl nav pievienojusies arī visām šīs jomas starptautiskām konvencijām.

Darbības virziena mērķis

Mazināt mākslas un antikvāro priekšmetu nelegālo apripi.

Darbības virziena rezultāti:

Rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Rezultatīvā rādītāja skaitliskās vērtības			
		2016	2017	2018	2019
Nodrošināta mākslas un antikvāro priekšmetu aprites uzraudzība	Izvērtēto priekšmetu skaits	969	980	1000	1000
	Izsniegto atļauju skaits	97	100	100	100
	Pārbaudīto antikvariātu un izsoļu skaits	51	52	55	55

Uzdevumi darbības virziena īstenošanai

Pievienoties starptautiskajām konvencijām, līdzdarboties starptautisko normatīvo aktu izstrādē, veikt grozījumus nacionālajos normatīvajos dokumentos.

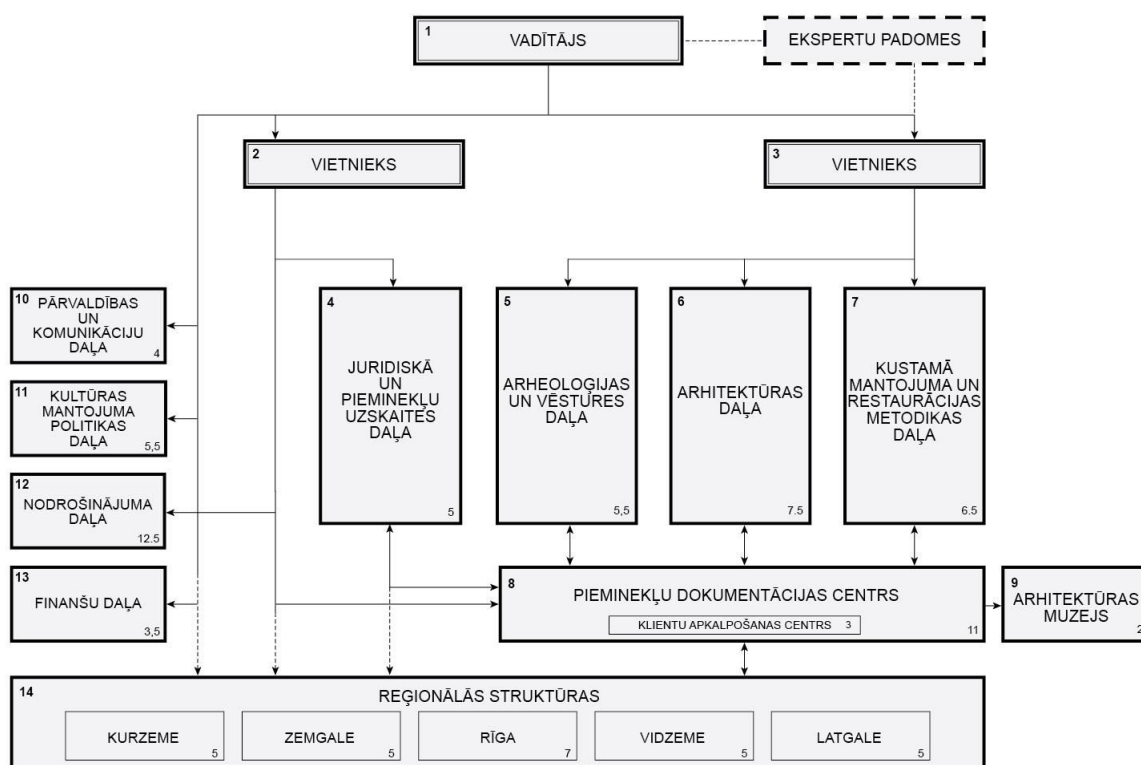
Iesaistītās iestādes

Inspekcija, Kultūras ministrija, Iekšlietu ministrija, Valsts leņēmumu dienests, Ministru kabinets, Saeima, starptautiskās institūcijas.

3. INSPEKCIJAS STRUKTŪRA

Inspekcijas vadītāja pakļautībā 2016. gadā bija šādas struktūrvienības: Vadītāja vietnieks (2); Juridiskā un pieminekļu uzskaites daļa; Arheoloģijas un vēstures daļa; Arhitektūras daļa; Kustamā mantojuma un restaurācijas metodikas daļa; Pieminekļu Dokumentācijas centrs; Arhitektūras muzejs; Pārvaldības un komunikāciju daļa; Kultūras mantojuma politikas daļa; Nodrošinājuma daļa; Finanšu daļa; Rīgas reģionālā nodaļa, Zemgales reģionālā nodaļa, Kurzemes reģionālā nodaļa, Vidzemes reģionālā nodaļa un Latgales reģionālā nodaļa.

VALSTS KULTŪRAS PIEMINEKĻU AIZSARDZĪBAS INSPEKCIJAS STRUKTŪRAS SHĒMA

2016.gada decembrī Inspekcijā bija 97 strādājošie, no tiem 38 – valsts ierēdņi. 81 darbiniekam ir augstākā izglītība, tajā skaitā – 5 darbiniekiem ir doktora grāds. Inspekcijas birojs izvietots Vecrīgā, M.Pils ielā 17/19/21 - ēku kompleksā “ Trīs Brāļi” , vietā, kur ar kultūras mantojuma aizsardzību saistītas iestādes darbojas jau vairāk kā sešdesmit gadu. Inspekcijas reģionālie biroji izvietoti no pašvaldībām īrētās telpās Rēzeknē, Kuldīgā un Cēsīs, savukārt Rīgas un Zemgales reģionālā nodaļa izvietota Inspekcijas centrālajā birojā Rīgā. Dokumentu uzkrāšanai, aprītei un informācijas aprītei darbojas informācijas sistēma “Mantojums” un informācijas sistēma “Datu vadības sistēma” . Inspekcijas lietošanā ir 9 automašīnas.

4. INSPEKCIJAS PAKALPOJUMI

1. Objekta atbilstības valsts aizsargājama kultūras pieminekļa statusam noteikšana;
2. Informācijas sniegšana par valsts aizsargājamiem kultūras pieminekļiem
3. Atļauja izpētes darbiem;
4. Teritorijas attīstības plānošanas dokumentu un zemes ierīcības projektu atbilstības kultūras pieminekļu aizsardzības prasībām novērtējums;
5. Nosacījumi - kultūras pieminekļu aizsardzības prasības kultūras pieminekļu un to aizsardzības zonu pārveidošanai (uzziņa);
6. Saskaņojums ar kultūras pieminekļu un to aizsardzības zonu pārveidojumiem saistītai dokumentācijai;
7. Atļauja saimnieciskās darbības veikšanai kultūras pieminekļī un tā aizsardzības zonā (kultūras pieminekļa un tā vides pārveidojumiem);
8. Atzinums par veikto darbu atbilstību Inspekcijā saskaņotam projektam vai Inspekcijas izsniegtai darbu atļaujai;
9. Atzinums par kultūras pieminekļa saglabāšanu un izmantošanu atbilstoši kultūras pieminekļu aizsardzību reglamentējošo normatīvo aktu prasībām;
10. Kultūrvēsturiskās vērtības līmeņa noteikšana ēkām (būvēm un to atsevišķiem elementiem) Rīgas vēsturiskajā centrā un tā aizsardzības zonā;
11. Kultūras pieminekļa kultūrvēsturiskās vērtības noteikšana, lai noteiktu atbildību par kaitējumu, kas tam nodarīts;
12. Finanšu līdzekļu piešķiršana kultūras pieminekļu izpētei un publiski pieejamu valsts nozīmes kultūras pieminekļu konservācijai un restaurācijai;
13. Atļauja kultūras pieminekļa, tajā skaitā valstij piederošas senlietas, pagaidu izvešanai un mākslas un antikvāro priekšmetu pilnīgai izvešanai un pagaidu izvešanai no Latvijas;
14. Nelikumīgi izvesto kultūras priekšmetu atdošanas procedūras organizēšana;
15. Lēmums par pirkuma tiesību izmantošanu uz valsts nozīmes kultūras pieminekli;
16. Restaurācijas kvalifikācijas novērtēšana;
17. Konsultācijas kultūras pieminekļu aizsardzības jautājumos.

Inspekcijas sniegtie maksas pakalpojumi

Saskaņā ar Ministru kabineta 2016.gada 1.novembra noteikumiem nr. 708 "Noteikumi par valsts nodevu par kultūras pieminekļu, tajā skaitā valstij piederošp senlietu, pagaidu izvešanu un mākslas un antikvāro priekšmetu

pilnīgu izvešanu un pagaidu izvešanu no Latvijas" Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija sniedz šādus maksas pakalpojumus:

- Atļaujas kultūras priekšmeta izvešanai no Latvijas Republikas noformēšana;
- Katra kultūras priekšmeta atribūcija un vērtējums naudas izteiksmē, ņemot vērā ekspertīzes sarežģītības pakāpi, pēc Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas izstrādātajiem kritērijiem;
- Eksperta vizīte un kultūras priekšmeta apskate tā atrašanās vietā ārpus Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas telpām;
- Priekšmeta novērtēšana un izziņas par kultūras priekšmeta neatbilstību Ministru kabineta 2016.gada 20.decembra noteikumu nr. 846 "Noteikumi par kultūras pieminekļu, tajā skaitā valstij piederošo senlietu, mākslas un antikvāro priekšmetu izvešanu no Latvijas un ieviešanu Latvijā" pielikumā minētajām kategorijām sagatavošana.

5. INSPEKCIJAS DARBU VEICINOŠIE UN KAVĒJOŠIE APSTĀKĻI

Kultūras pieminekļu aizsardzībā pilnīgi visa iecerētā un ar normatīviem aktiem uzliktā darba izpilde nav bijusi iespējama, jo ieceres vienmēr ir bijušas lielākas, nekā praktiskās iespējas un Inspekcija jau septiņus gadus strādā ar samazinātu strādājošo skaitu par 30 amata vietām, bet darba apjoms ir būtiski pieaudzis. Ir veikta Inspekcijas darba optimizācija, vienmēr, doto iespēju robežās, kultūras pieminekļu aizsardzībā cenšoties paveikt svarīgāko, kas ietekmē praktisko kultūras pieminekļu saglabāšanu ilgtermiņā. Inspekcija nav atbalstījusi pārspīlētu birokrātiju. Jāņem vērā, ka Latvijas kultūras mantojums ir izgājis cauri padomju režīma bezatbildības vai pat apzinātas postīšanas periodam. Tikai pirms divdesmit gadiem likumīgie īpašnieki sāka atgūt savus īpašumus, bet līdzekļi to uzturēšanai ne visos gadījumos ir radušies. Inspekcija, apzinoties sarežģīto situāciju, nav vēlējusies radīt jaunu formālu represiju kampaņu, tāpēc iejūfīgi pret īpašnieka iespējām katrā konkrētā gadījumā sarunu un ar pacietību piepildītā gaisotnē centusies aicināt uz vērtību saglabāšanu. Tas ir attiecies arī uz sodīšanas praksi, mēģinot kontrolēt saprātīgi, lai sodītu nevis par to, ka saimnieks nespēj objektu uzturēt labā stāvoklī, bet gan par to, ja konstatējama apzināta nolaidība vai bojāšana. Šāda pieeja ir devusi samērā veiksmīgu rezultātu. Latvijas baznīcas ir atguvušas savu sākotnējo funkciju, lielākā daļa pamesto atjaunotas, uzlikti jauni jumti, atjaunotas iekārtas, interjeri, sakopta apkārtne, ajaunotas muižas un pilis, unikālas dzīvojamās un sabiedriskās ēkas, Latvijas ainava ir būtiski pārvērtusies, liecinot par piederību rietumu kultūrai. Bet, diemžēl, līdzīgi kā citās valstīs, eksistē arī tādi objekti, kuru atjaunošana objektīvu apstākļu dēļ vēl nav izdevusies un ir arī atsevišķi tādi, kas gājuši bojā.

Inspekcijas stiprās puses

1. Sena un stabila kultūras pieminekļu aizsardzības sistēma;
2. Izveidota stabila kultūras pieminekļu uzskaites sistēma, uzkrāta apjomīga informācija par kultūras pieminekļiem;
3. Stabila kultūras pieminekļu aizsardzības normatīvo aktu bāze;
4. Inspekcijas attīstība balstīta uz starptautiskā pieredzē gūtām atziņām, Eiropas Padomes ekspertu konsultācijām un sadarbības projektiem;
5. Spēja operatīvi reaģēt uz nemifīgām pārmaiņām;
6. Demokrātiska, atklāta un kolektīva lēmumu pieņemšana un konsultācijas ar nozares vadošajiem speciālistiem valstī;
7. Atbalsts kvalitatīvām mūsdienu arhitektūras un dizaina aktivitātēm kultūrvēsturiskā vidē;
8. Spēja ar samērā nelielu finansējumu paveikt apjomīgu darbu;
9. Ir radīts kopumā pozitīvs iestādes tēls;
10. Darbinieku entuziasms, profesionālisms un uzticība mantojuma ideāliem, kā arī zinātniskais potenciāls pētniecībā;
11. Uzkrāta apjomīga dokumentācija par kultūras pieminekļiem.

Inspekcijas vājās puses

1. Nepietiekams finansējums un strādājošo skaits, līdz ar to nespēja pilnībā izpildīt normatīvajos aktos paredzēto atbildības nastu pret sabiedrību.
2. Mūsdienīgi domājošu profesionālu kadru trūkums.
3. Nepietiekami detalizēti precizētas arheoloģiskā kultūras mantojuma atrašanās vietas, nereti pārspilēti apgrūtinātā teritoriju platība vai arī arheoloģiskā mantojuma nepietiekama aizsardzība.

Kultūras pieminekļu aizsardzības darbu veicinošie faktori

1. Latvijā papildus Inspekcijai ir vairākas institūcijas, kas veido spēcīgus profesionālus centrus kultūras mantojuma saglabāšanā, piemēram, Rundāles pils muzejs, Turaidas muzejrezervāts, Kuldīgas un Ventspils pašvaldību institūcijas u.c.
2. Konstatējamas pozitīvas pārmaiņas sabiedrības izpratnē par kultūras mantojuma nozīmi dzīves kvalitātes veidošanā.
3. Sabiedrisko organizāciju aktīva iesaistīšanās kultūras pieminekļu saglabāšanas un aizsardzības procesā.

Kultūras pieminekļu aizsardzības darbu kavējošie faktori

1. Plašas sabiedrības izpratnes trūkums par kultūras mantojuma vērtību un tā potenciālu labklājības veicināšanā. Nepietiekami izprastas kultūras mantojuma iespējas sniegt ekonomisko labumu ilgtermiņa attīstībā.
2. Nepietiekams kultūras mantojuma apzināšanas un pētniecības apjoms Latvijā.
3. Nozīmīgu kultūras pieminekļu praktisko glābšanas pasākumu apjoma nepietiekamība, kas apdraud ievērojamu kultūras mantojuma daļu.
4. Bieži nekvalitatīvas mūsdienu jaunās būvniecības un citas saimnieciskās darbības aktivitātes, kuras degradē kultūrvēsturisko vidi.
5. Līdz ar administratīvā procesa ieviešanu pārāk birokratizēts vienkāršu lēmumu pieņemšanas process valstī.
6. Kultūras mantojuma nozīmi aptverošu akadēmisku programmu trūkums Latvijas augstskolās.
7. Nepietiekams valsts budžeta finansiālais atbalsts kultūras pieminekļu īpašniekiem.
8. Bieži nekvalitatīvi veikti kultūras mantojuma uzturēšanas un atjaunošanas darbi.
9. Bieži konstatētie arheoloģiskā mantojuma postījumi, ko veic senu mantu meklētāji.
10. Mākslas un antikvāro priekšmetu zādzības un nelikumīga tirdzniecība.
11. Kultūras pieminekļu apsaimniekotāju nepietiekamās finansiālās iespējas, kas neļauj veikt restaurācijas darbus pietiekami kvalitatīvā un profesionālā līmenī.
12. Nodokļu politika, kas nepietiekami atbalsta kultūras mantojuma saglabāšanu.
13. Neefektīva zemes un īpašumu apgrūtinājumu sistēma valstī.
14. Atsevišķos gadījumos sasteigtas un nepārdomātas valsts pārvaldes reformas, kas regulāri skar telpiskās vides attīstību un līdz ar to arī mantojuma nozari.

6. FINANSIĀLIE PRIEKŠNOSACĪJUMI

Inspekcijai piešķirtā finansējuma apjoms un strādājošo skaits šobrīd atpaliek no uzliktajiem pienākumiem, izpildāmā darba apjoma un atbildības, līdz ar to valsts nevar pilnvērtīgi izpildīt normatīvajos aktos paredzētos pienākumus. Atstājot pašreizējā līmenī, vai pat samazinot esošo finansējumu, Inspekcijas un

kultūras pieminekļu aizsardzības nozares kopumā attīstība apstāsies un pēc laika var kļūt neefektīva.

7. PLĀNOTĀS IZMAIŅAS ADMINISTRATĪVAJĀ DARBĀ

Ņemot vērā Inspekcijas ieceres pārkārtot kultūras pieminekļu aizsardzības darbu, mazinot birokrātisko slogu, vairāk uzticēties speciālistiem, kuriem ir pieredzes un zināšanas, un kuri atrodas tuvāk kultūras piemineklim, būs nepieciešamas un tiks veiktas izmaiņas iestādes administratīvajā darbā, vienlaikus saglabājot "četrus acu principu" un nodrošinot lēmumu pieņemšanas caurpādīgu procesu.